

6. Заохочення та розвиток соціальної активності, співчуття знедоленим та готовність їм допомагати. Студенти єзуїтських університетів досить багато уваги приділяли різним формам соціальної роботи.

Також слід зауважити, що в єзуїтській педагогіці є дві кардинальні відмінності від більшості варіантів сучасної «гуманної педагогіки», а саме:

1. Акцент на формуванні (*formatio* – часто вживаний у єзуїтській літературі термін) визначених рис особистості на протипагу створенню умов для вільного саморозвитку;

2. Змагальність, яку заперечують «гуманісти» (з метою уникнення проявів суперництва) [3, с. 172–176].

Отже, зазначений матеріал дає можливість говорити про актуальність єзуїтської виховної концепції. Результати дослідження відкривають перспективи подальшого вивчення проблем розвитку освітньої діяльності ордену єзуїтів. Подальший педагогічний пошук буде зосереджений на конкретизації освітньо-виховної діяльності членів «Товариства Ісуса» у вітчизняній історії (XVI–XVII ст.).

Список використаних джерел:

1. Навольська Г.І. Педагогічна діяльність ордену єзуїтів в Україні (XVII – перша половина XVIII ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Г.І. Навольська ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2011. – 21 с.

2. Серяков С.О. Єзуїтське шкільництво на українських землях Речі Посполитої у другій половині XVII ст. : Автореф. дис ... канд. іст. Наук : 07.00.01 / С.О. Серяков ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2004. – 18 с.

3. Шевченко Т.М. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI-середини XVII ст. / Т.М. Шевченко. – Львів : Свічадо, 2005. – 337 с.

Пуда Т.П.

студентка;

Біліченко П.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

ПРОСВІТНИЦЬКА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ С. РУСОВОЇ У ПЕРІОД ЕМІГРАЦІЇ

Процес інтенсивного формування української національної наукової педагогіки сягає у 20–40 – ві роки ХХ століття, коли тоталітарний режим обірвав процес відродження української національної системи освіти та виховання, що мав місце в період «українізації» в УРСР. Розпочалася боротьба за збереження української культури, освіти, науки. Тому центр розвитку українського національного шкільництва та педагогіки перемістився за кордон. На нашу думку, значущої уваги науковців та педагогів-практиків сьогодні потребує історична ретроспекція розвитку саме української емігрантської педагогічної думки періоду 20–40 років ХХ століття. У цей період українське національне вчення продовжує свій розвиток завдяки таким педагогам як: М. Шаповалов, М. Грушевський, І. Огієнко, Н. Полонська-Василенко, Д. Антонович, В. Мазуренко, С. Сірополко та інші. У нашому дослідженні ми звернулися до аналізу їхньої спадщини, яка до сьогодні є головним шляхом розбудови української національної школи.

Окремою визначною постаттю у діяльності українських еміграційних кіл зазначеного історичного періоду була, безперечно, С. Русова, яка сформувалася як педагог і освітній діяч ще у кінці XIX століття. Вважаємо, що особливо цінною, була її творча діяльність саме у період еміграції [1, с. 28].

Як показало дослідження, після поразки національних визвольних змагань С. Русова не мала наміру покидати Україну, вважаючи такий крок слабодухістю, тому в евакуації уряду УНР 1920 р. участі не брала. Після кількох переїздів разом із Міністерством освіти (Вінниця, Рівне, Станіслав, Борщів та ін.) С. Русова у 1920 р. вирішила облаштуватися у Кам'янці-Подільському. Тут вона викладала педагогіку в учительській семінарії та Кам'янець-Подільському державному українському університеті, який на той час ще сприймався як «українська твердиня», опікувалася університетським дитячим садком та іншими дитячими установами. Проте, на початку 1921 року, в результаті діяльності більшовицьких комісарів, що почали безпосередньо керувати університетом, у ньому відбулися зміни, які фактично унеможливили нормальний навчальний процес. Було скасовано автономію цього навчального закладу. Професори, замість проведення занять, примусово повинні були працювати на громадських городах, почалося фізичне знищення свідомої молоді. Все це спричинило виникнення у педагога думки про еміграцію. У грудні 1921 р. С. Русова, разом із 14-річною онукою, нелегально перетнула кордон між радянською Україною і Польщею. Так для неї розпочався період еміграції. На Батьківщину вона вже ніколи не повернулася.

Після дворічного перебування в Німецькому місті Баден та Чеському – Подебрадах, Софія Федорівна у 1923 році переїхала до тогочасного центрального осередку української еміграції – Праги (Чеська республіка), яка і стала її постійним місцем проживання. Сталось це на запрошення Микити Шаповалова (активний громадський та педагогічний діяч, співзасновник українських вищих шкіл – Української Академії Господарської академії в Подебрадах (1922 р.) і Українського високого педагогічного інституту імені Драгоманова у Празі (1923 року)).

Вісімнадцять років перебування за кордоном були сповнені для педагога матеріальною скрутою. Але, незважаючи на це, протягом 20–40 років ХХ століття у видавництвах Лейпцигу, Праги, Подебрадів, Філадельфії, Варшави, Парижа, Львова, Коломиї, Ужгорода, Мукачева, Чернівців вийшло друком 165 її друкованих праць. Серед них підручники «Географія. II. Західна Європа», «Географія. III. Позаєвропейські краї» (обидві – 1922 р.), «Курс французької мови для студентів Української Господарської Академії в Подебрадах» (1923 р.), «Дидактика» (1925 р.), монографії «Нова школа соціального виховання» (1924 р.), «Теорія і практика дошкільного виховання» (1924 р.), «Нові методи дошкільного виховання» (1927 р.) та ін. [2, 120–129].

Нами встановлено, що окрім підготовки монографій і підручників, Софія Русова займалася активною викладацькою діяльністю. Навіть за межами батьківщини викладала у вищих навчальних закладах, які були створені в Чехословаччині українською інтелігенцією. Так, в Українській господарській академії (Подебради) вона читала курс французької мови. В Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова (Прага) – теорію та історію педагогіки, дидактику, дошкільне виховання, спецкурс «Національна школа Чехословаччини й інших слов'янських народів», вела факультатив із французької мови. Крім того, С. Русова активно співпрацювала з Українським інститутом громадознавства (з 1929 р. – Український соціологічний інститут), що мав науково-дослідницьке спрямування, та його автономними установами – заочним Українським робітничим університетом та Українським національним музеєм-архівом, які також було створено у Празі.

Дослідивши практичну діяльність доби еміграції Софії Русової, з'ясовано, що вона завжди багато працювала в сфері народного вчителства та підготовки

професійно-педагогічних кадрів, тому центральне місце у роботі педагога в еміграції займала науково-педагогічна діяльність. Вона розгорталася в рамках участі С. Русової в роботі Українського громадського комітету (1922–1925 рр.). Саме на Різдво 1923 року М. Шаповалов вперше висловив свою мрію про організацію вищої педагогічної школи для підготовки освіченого українського вчительства. Ми вважаю, саме з цього моменту, С. Русова разом з М. Шаповаловим, почала формувати Громадський Комітет, який повинен був готувати майбутніх вчителів. Серед важливих завдань комітету було заснування українських навчально-виховних закладів, наукових установ, культурно-освітніх організацій, видавництв, необхідність яких диктувалася кількома причинами. По-перше, прагненням українців-емігрантів підготувати кадри національно зорієнтованих кваліфікованих спеціалістів для майбутньої незалежної соборної України. По-друге, наявністю в їх середовищі учених світового рівня, визначних державно-громадських діячів і педагогів (Д. Антонович, І. Горбачевський, С. Дністрянський, Д. Донцов, О. Колесса, С. Сірополко, С. Смаль-Стоцький, В. Старосольський, Ф. Щербина), чия праця за межами України потребувала свого продовження. І, по-третє, великим скупченням у Чеській республіці української студентської молоді (у вересні 1924 р. їх кількість становила близько 1900 осіб) [3, с. 234].

Ми з'ясували, що у педагогічній творчості С. Русової періоду еміграції одним із центральних моментів стало формування ідеї нової української школи – єдиної, діяльної, обов'язкової і безплатної: такої, що базується на принципах активності, індивідуалізації, соціалізації, гуманізації, природо- і культуровідповідності виховання. Найголовнішою ознакою такої школи у працях С. Русової виступає її національний характер. У неї він визначається українознавчим спрямуванням змісту навчання, превалюванням у ньому рідної мови, географії та історії України, природо- і краєзнавства; пристосованістю до народного світогляду, до надбань національної культури в цілому. Підґрунтям виховної діяльності школи в незалежній Україні С. Русова проголосила культ своєї Нації і Батьківщини. Водночас наголошувала на потребі доведення шкільного життя до розвитку «в дітях широкого почуття симпатії до всіх людей, до якої б раси вони не належали, яку б віру не сповідували» [3, с. 235]. Тобто національний характер школи, за С. Русовою, виключає утиски й переслідування представників інших національностей. Нова школа повинна передусім дати дітям національне виховання, метою якого в широкому значенні виступає «відбудова Батьківщини», відродження й утвердження незалежної України. Цей національний виховний ідеал, на переконаннях педагога, не суперечить найвищим ідеалам культури й гуманності, тобто має загальнолюдський характер. Серцевиною національного виховання в новій українській школі і водночас його метою у вузькому значенні С. Русова вважала формування національно-патріотичної свідомості, що включає етнічне, національно-політичне, державно-патріотичне самоусвідомлення особистості. Саме така школа, за висновком педагога, не лише головний засіб для поглиблення знань, але й важливий чинник соціально-економічної і культурно-освітньої самореалізації народу, формування свідомого громадянина; джерело вільного розвитку дитини, виявлення її самостійних творчих сил.

Без сумніву, поданий матеріал потребує подальшого детального вивчення і наша увага буде зосереджена саме на глибокому педагогічному аналізі творчого доробку Софії Русової в період еміграції.

Список використаних джерел:

1. С. Наріжний. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. / С. Наріжний – Прага. – 1942. – 120 с.

2. Ліндфорс-Михалевич Н. Софія Русова (1856–1940) / Н. Ліндфорс-Михалевич // Наше життя. – 1990. – № 8. – 324 с.

3. Русова Софія. Мемуари. Щоденник. / С. Русова // – К. : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

Стратійчук В.М., Светлова О.В.

студенти;

Ткачук О.М.

доктор економічних наук, професор,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Інтеграція вітчизняної освіти в Європейський простір стала рушійною силою реформування системи вищої освіти в Україні. Концепція модернізації вищої освіти в Україні передбачає докорінний перегляд з метою створення програми щодо зближення з Європейським науковим простором. Запорукою даного процесу виступає збереження здобутків національної системи освіти з урахуванням основних тенденцій Болонського процесу.

Значний внесок у висвітлення та розуміння основних положень Болонської декларації, їх адаптації до вітчизняної вищої освіти зробили В. П. Андрущенко, М. З. Згуровський та інші науковці.

На думку Андрущенка В. П., саме Болонський процес є лейтмотивом поточного десятиріччя у розвитку освіти. Тому нині для наукового пошуку у цьому контексті актуальним є вивчення порівняльних характеристик національних систем освіти, створення єдиної нормативно-правової бази, яка б регулювала процеси в європейському культурному просторі [1].

Згуровський М. З. розцінює Болонський процес як інструмент гармонізації нашої системи освіти з європейською, що вимагає вирішення глибоких, хоч і традиційних проблем. Останні пов'язані з оновленням змісту освіти й з вдосконаленням її методології відповідно до суспільних та технологічних перетворень, які відбуваються як у нашій країні, так і світі в цілому [2].

19–20 травня 2005 р. у м. Берген (Норвегія) на Конференції міністрів освіти країн Європи, Україна підписала Болонську декларацію і таким чином приєдналася до процесу створення загальноєвропейського простору вищої освіти. При цьому міністри зобов'язалися до 2010 року погодити системи вищої освіти і привести освітні системи своїх країн у відповідність до визначеного єдиного стандарту.

У 2006 р. було створено Національну групу промоутерів Болонського процесу в Україні (National Team of Bologna Promoters), до якої залучені фахівці з провідних університетів України. Вони беруть участь в навчальних тренінгах з актуальних проблем вищої освіти на Європейському освітньому просторі і проводять дані тренінги в Україні.

Структури, що супроводжують впровадження Болонського процесу в країні, є переважно офіційними урядовими структурами. При Міністерстві освіти і науки України (МОН) створено відомчу робочу групу супроводу Болонського процесу у вищій освіті України (розпорядження МОН від 24.05.2006 № 93-р) та, за розпорядженням Кабінету Міністрів України, міжвідомчу робочу групу з впровадження Болонського процесу (наказ МОН від 7.03.2006 № 164) [3].